

Список використаних джерел

1. Волинь. – 1912. – № 33.
2. Крочак Е. В. Переслідування та утиски польської освіти на Поділлі в 60-ті рр. XIX ст. / Е. В. Крочак // Поляки на Хмельниччині : погляд крізь віки : Зб. наук. праць за матеріалами міжнародної наукової конференції (23–24 червня 1999 р.). – Хмельницький, 1999. – С. 209.
3. Лісевич І. Т. Духовно спрагли (Духовне життя польської національної меншини на Наддніпрянській Україні в 1864–1917 рр.) / І. Т. Лісевич. – К., 1997. – С. 8.
4. Первая всеобщая перепись населения Российской империи, 1897 г. – Т. VIII. – Волынская губерния. – СПб., 1904. – С. XIV–XV.
5. Свод законов Российской империи, дополненный по предложениям 1906, 1908, 1909 и 1910 гг. и позднейшими узаконениями 1911 и 1912 гг. / Под ред. А. А. Добровольского. – 2-е изд. – Кн. 3. – Т. XII. – СПб., 1913. – С. 224.
6. Щербак Н. О. Національна політика царату у Правобережній Україні в кінці XIX – на початку XX ст. (За матеріалами звітів місцевих державних установ) / дис. ... канд. істор. н. – К., 1995. – С. 111.

*Гнатенко Наталія Олександрівна, студентка архітектурного факультету
Науковий керівник – Гончаренко Інна Володимирівна, к.і.н., доц.*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ НА ВОЛИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX — НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

В умовах національно-духовного відродження України, її освіти і культури виникає потреба у регіональних пошуках витоків становлення освітніх і культурних закладів, їхнього змісту, форм і методів навчання для створення чіткої цілісної картини розвитку та провідних тенденцій цього процесу, зокрема, й на Волині.

Волинь, як окремішня територія, згадується в Іпатіївському літописі ще в XI столітті. Згодом утворилося Галицько-Волинське князівство, дещо пізніше – землі цього краю опинилися під владою польського короля. За часів Литовської доби відкривалися школи, в Овручі, Бердичеві, Острозі. У 1576–1610 рр. Острозька школа-академія, заснована на кошти київського воєводи – Василя-Костянтина Острозького – постала тим підґрунтям, яке спричинилося до українського відродження XVII століття і до визвольних змагань за своє національне звільнення. Цей навчальний заклад називають школою-академією, оскільки восьмирічний термін навчання дозволяв молодим людям, окрім загальноосвітнього вишколу, отримувати і професійні знання [4, с. 5].

Характерною особливістю історії освіти Волині було те, що тут вперше в Україні були створені умови для розвитку національної освітньої системи. Поряд з цим складні соціально-історичні події, політичні та культурологічні зміни негативно позначилися на розвитку освіти регіону, його національно-культурних характеристиках [5, с. 15].

Серед навчальних закладів переважали такі, які давали нижчий освітній рівень – їх було 3139. З програмою нижче середнього рівня діяло 50 навчальних закладів, а інші 10 забезпечували середній освітній курс.

Динаміка зростання навчальних закладів на початку ХХ століття була досить повільною. Впродовж 1900–1913 рр. кількість установ освіти збільшилася лише на 321 одиницю і становила 2665 навчальних закладів [2, с. 214].

Століття національного гніту (пропольська гегемонія в управлінні освітніми закладами, російсько-польська боротьба за панування у сфері освіти, інтенсивна русифікація волинського шкільництва) призвели до ліквідації власне української освітньої системи. У другій половині ХІХ ст. на Волині не існувало жодної української школи. За наявності відносно великої кількості німецьких, єврейських навчальних закладів на Волині не було жодної школи з українською мовою навчання, хоча саме українці складали абсолютну більшість населення регіону. Під час Першої світової війни кількість навчальних закладів змінилася. Насамперед тому, що на території губернії велися військові дії, а її частина на деякий час була окупована австро-угорськими військами. Через це низка навчальних закладів припинила діяльність, а частина з них, передусім гімназії та реальне училище, у 1915–1916 рр. були евакуйовані. Під час війни перестали працювати і німецькі школи, а більшість німецьких колоністів була виселена з Волині як прифронтової смуги.

Хоч загалом наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. на території Волині поступово збільшувалися кількість навчальних закладів і кількість учнів, але це відбувалося за рахунок зростання числа початкових навчальних закладів, у яких навчалися діти незаможних верств населення. На початку ХХ ст. у регіоні дещо зросла кількість приватних і державних гімназій, однак, урахувавши високу плату за навчання, більшість жителів регіону не мала можливості навчати в них своїх дітей. Наявність у краї єврейських приватних і державних навчальних закладів, шкіл для дітей німецьких колоністів свідчить, що імперські уряди лояльно ставилися до навчання рідною мовою представників цих етнічних груп. Одночасно з цим значна частина дітей шкільного віку взагалі не мала можливості навчатися.

Вплив духовенства на розвиток освіти пов'язаний із релігійно-культурною освітянською діяльністю представників відомих на Волині родин священників Кульчинських, Шумовських, Рафальських, Хойнацьких, Річинських та культурно-просвітницькою діяльністю монастирів: Почаївського, Пересопницького, Дерманського, Корецького, Кременецького, Дубенського, Володимирського, Зимненського та інших. Продовжуючи столітні традиції, Волинське духовенство поширювало грамотність серед населення через свої церковні братства (Острозьке Кирило-Мефодіївське, Володимир-Волинське Свято-Володимирське, Житомирське Свято-Володимир-Василіївське, Острозьке імені князів Острозьких).

Значним був вплив духовенства на розвиток освіти на Волині через діяльність церковно-парафіяльних шкіл, які засновувалися переважно при церковних парафіях і були основними навчальними закладами для дітей простого народу. При організації навчально-виховного процесу у церковно-парафіяльних школах враховувалися основні постулати таких світських наук, як педагогіка і психологія. Методичні поради базувалися на врахуванні здібностей дітей, особливостей їх мислення, мови, уваги, пам'яті, ставлення до навчання. Зміст освіти складали такі предмети: Закон Божий, арифметика, російська мова, каліграфія, церковно-слов'янська мова, церковний спів. Широко застосовували як наочні, так і словесні методи навчання. Таким чином у змісті освіти та викладанні закладалась основа для інтеграції духовно-моральних і загальноосвітніх знань. Однак її реалізація обмежувалася низькою якістю складу викладачів (в кінці XIX століття учительське звання мали лише 340 осіб із 1237), а також нерівномірним розподілом церковно-парафіяльних шкіл по повітах губернії [3, с. 76].

Досить високий рівень загальної церковно-гуманітарної освіти давала Волинська духовна семінарія. Тут викладалися класичні мови, проводилися літературно-музичні заходи, діяв гурток з історії рідного краю. Випускники семінарії найчастіше продовжували навчання у Київській Духовній Академії, окремі з них ставали авторами наукових праць з філософії, логіки, психології (Орест Новицький, Йосип Міхневич); з 1883 по 1920 рік ректорами Київської Духовної Академії були волинці – єпископи Сільвестр Малеванський, Дмитро Ковальницький, Василь Богдашевський [6, с. 124].

На Волині духовенство сприяло поширенню освіти, утвердженню християнських духовних цінностей, закладенню основи для створення релігійної педагогіки на засадах добра і моралі, впливало на зміст світської шкільної освіти.

Позитивні зміни в освіті значною мірою пов'язані з діяльністю гімназій та реальних училищ, які забезпечували середньо освітній курс навчання. Динаміка зростання зазначених закладів характеризується такими цифрами: у 1819 році середня освіта на Волині була представлена лише Кременецькою гімназією, тоді як у другій половині XIX – початок XX століття середню освіту забезпечували 26 навчальних закладів [1, с. 53].

У змісті гімназійної освіти вагоме місце займали предмети гуманітарного циклу, перш за все передбачалося вивчення класичних, іноземних та російської мов. Особлива увага зверталася на удосконалення методики викладання окремих предметів. Пріоритетними напрямками навчально-виховного процесу були питання релігійно-морального виховання. Однак освіту у зазначених типах навчальних закладів одержувала незначна кількість молоді Волині, вона не забезпечувала потребу українців в отриманні освіти рідною мовою.

На жаль, зміни політичного та культурного характеру (повна пропольська гегемонія в управлінні освітніми закладами, російсько-польська боротьба за панування у сфері освіти, інтенсивна русифікація волинського шкільництва)

неоднозначно позначилися на реалізації національно-освітньої ідеї, стримували освіту представників українського етносу.

Впродовж другої половини ХІХ – початку ХХ століття попри всі перешкоди, зокрема посилення централізованого імперського управління, деструктивні заборонні процеси, на Волині створюються перші українські інституції, визначаються яскраві постаті в галузі світської та духовної освіти. Духовно-освітні заклади набувають як релігійного статусу, так і світського характеру. Через зміст освіти реалізовується успадкована регіоном полі культурність, інтеграція національних, загальноосвітніх, морально-духовних показників.

Список використаних джерел

1. Алексюк К. П. Народне шкільництво на Волині // Українська школа. – 2004. – № 4.
2. Волошин І. Історичні аспекти формування сучасних шляхів Волинської області / І. Волошин., М. Лепкий, Л. Матвійчук // Історія української географії. Всеукраїнський науково-теоретичний часопис. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2006. – Випуск 2 (14).
3. Звіт Волинської Єпархіальної Училищної Ради про церковно-парафіяльні школи та школи грамоти Волинської єпархії за 1891/92 навч. рік.
4. Марчук М. В. Освіта в Україні в роки національного відродження (1917 – поч. 1930-х рр.) : дис. ... канд. іст. Наук / Прикарпатський держ. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2003.
5. Омельчук В. В. Розвиток освіти на Волині (друга пол. ХІХ – поч. ХХ ст.) : Дис. ... канд. пед. Наук : 13.00.01 / Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2001. – 201 арк. – Бібліогр. : арк. 167–183.
6. Рожко В. Духовні православні освітні заклади Волині Х–ХХ ст. Історико – краєзнавчий нарис / В. Рожко. – Луцьк : Медіа, 2002.

*Гулей Дарина Володимирівна, студентка архітектурного факультету,
Науковий керівник – Єгоров Владислав Володимирович, к.і.н., доц.*

**БУДІВНИЦТВО СОЦІАЛЬНОГО ЖИТЛА ДЛЯ ТИМЧАСОВО
ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ ЯК ЗАСІБ ВИРІШЕННЯ
ЖИТЛОВИХ ПРОБЛЕМ РЕГІОНІВ**

Згідно з офіційною статистикою Міністерства соціальної політики, в Україні зареєстровано 1 684 815 вимушених переселенців із зони АТО та Криму. Для переважної більшості переселенців другою після працевлаштування за значущістю є проблема житла.

У правовому полі основне право людини на життя нерозривно пов'язане із правом на житло. Це твердження має прояв і в соціальній складовій сутності нашої держави, що відображена у ст. 3 Конституції України [1], згідно з якою людина, її життя та здоров'я, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю.

Поняття житла, його різновиди є динамічними категоріями, що постійно розвиваються залежно від розвитку правової матерії. Природний розвиток